

Sjunde roten, tomt 47

Kvarteret Lilla Berget

Tjugoåttonde roten 1637–57v

Hörnet mellan Sillgatans södra sida och Smedjegatans östra sida samt tomten öster därom

Sextonde roten 1657h–70

7.46 & 7.47 Sillgatan 9

Sven Torkilsson stadstjänare (yrket anges 1639)

1637–52

I juli 1654 såldes Sven Torkilssons tomt till Lars Andersson (huseköpspenning 1 daler 2 mark). Denne Lars Andersson kan mycket väl vara grannen söder härom båtekarlen Lars Andersson, som i så fall kunde ha hänvisat till naborätten, när han köpte tomten, som han sedan sålt vidare till Lars Ersson klädemakare, som dock redan tidigare bör ha bott ungefär här.

Jon Svensson

1668, 1672

Erteros Engelsman 1663, 1667

Gilbert skotte 1671

Lars Ersson klädemaker

1642–1660, änkan 1666–67

Lars klädesmakares hörne omtalas i berättelse om *Ambjörn Eriksson* och *Hans klockmakare* (RR 10.5.1655, 5.43). Hustrun hette Elin (Älin) och kallades Elin Klädesmakars. Hos henne bodde *Kerstin Håkansdotter* och "Wäfware-Anna" 1667. I maj 1668 presenterades i kämnärsrätten Kerstin Håkansdotters målande supplication, adresserad till "Wälbördige och Högwälvördige Herr Biskop, Högtährade Herre och Meechtige Befordrare", i vilken hon klagade över hur hon strax efter julhögtiden "utan allt skiäl" blivit förolämpad av sin dåvarande värdinna hustru Elin klädesmakares, "dy att dennas katta av hennes tillskyndan och förvällande kom in till Kerstin tre gånger i huset och sedan försvann från hennes ögon, så att Kerstin inte visste, vart hon tog vägen. Fjärde dagen kom samma katta in igen och satte sig skrikandes i spisen.". Då gav Kerstin henne mat. Eftersom inte kattan ville äta slog Kerstin henne och försökte köra ut henne genom dörren men kattan sprang upp åt taket igenom ett hål, eftersom det inte fanns några fönster i rummet. Femte dagen kom samma katta in igen och satt hela dagen ("dagen öfuer") i spisen, När aftonen kom gick hon till Kerstin i sängen och lade sig på henne så tung som en "saltpossa". Då stötte Kerstin henne ifrån sig, skjutandes ("skoffandes") henne ned på golvet. Men kattan kom tillbaka och drog upp sängkläderna, som om hon vore "folk, begynnandes att såga mig med tänderna öfuer fingrarna een och annan gång och som iagh ey annat märkte talade samma katta som värdinnan war waan att tala, gjorde det så eller så" etc. Och eftersom Kerstin inte "war stadd widh någon eeld sade iagh denna hustru som war i stugan med mig, at hon ingalunda skulle upläta dörren

på det kattan skulle undslippa, det hon ey heller gjorde, ty iag ärnade kasta samma katta uti ugnen men då dagen wardt, såg man ingen katta til, detta alt samma hustru Wäfware-Anna benämnd såg och weet sådant fullkombligen wara. I medlertid om morgonen går iagh till skepparen Anders Biörnssons hustru och berättade för henne, huru samma katta som wärdinnans war, kommer så ofta till oss i huset och antastar migh men icke den andra hustrun Anna, då swarade skepparens hustru: Gud bewara oss ifrån sådana katter, och tegh därmed stilla. När så ofuanbemälte hustru Ählin förmärkte att iagh migh för grannhustrun beklagat hede, kommer hon in till migh, tå iagh ensam war, med sin syster, måg och trenne döttrar. Tå säger then yngsta dottern, 'huru är-et eller huru skall det wara'. Alltså hade modren en sopeqwast och begynte slå migh och för mine ögon kunde iagh icke see annat än en hund och katt sutto i blomman på qwasten, strax avhände iagh qwasten från henne, biudandes söka nödwärn för migh och som den andra hustruns wäf stod i huset den iagh icke skämma dierfdes, tog iagh till några rutor i fönstret och omsider slog dem alla uth. Tå sade någon: Hon ähr uhrsinnig och galen, gick altså til mig och tog (ett rep?), wirade det ifrån mina fötter på mig up til brystet det tätaste han kunde och bandt armarna, at iagh icke måtte migh röra, sprang och uppå brystet på mig med fötterna och reef mig i ansichtet, så at iagh icke aldeles tala kunde, utan måste af honom blifwit qwafd, der icke genom Guds nådiga försyn, folk tå hade kommit i porten och när han det hörde öfuergaf han migh, gångandes till Iustitie Presidenten, föregifuandes migh wara uhrsinnig, huarföre befaltes, at iagh skulle föras til Hospitalet, där iagh blef satt i boijor, meen huarken swoor eller skreek utan allenast talade om Älin klädesmakares, som sådant mig påkommit hade. När iagh tå kom ifrån Hospitalet och frågade efter mina saker, som i huset qwarre woro, hade the dem förslundrat på åtskillige ställen, somblige blefuo borto. Och som iagh oskyldigt sådant af henne och hennes måg haar måst lida utan något mitt förwållande, alt derföre är min ödmiuke begäran till Ers Högehrwürdigeheet at detta alt gunstigt uptages" (Hämtat ur K E:1)

Thomas styrman

1666–81

M 1678 1 tomt

Gustavi tomtöreslängder 1674–81½ tomt

Karin Svensdotter krävde vid underrätten den 4.5.1666 tillbaka 4 rdr, som hon hade givit Thomas styrman någon tid dessförinnan i den förhoppningen att han enligt löfte skulle köpa något kläde åt henne i Hamburg. Thomas styrman erkände sig ha fått pengarna men "gud bättre, resan icke lyckligare avgick än att skepp och gods och största delen av folket blev borte".

Berent Andersson båtsman

1668–1672

Cornelius Claesson 1671

Cornelius i Amsterdam 1679

En del av Lars Ersson klädemakares tomt tycks ha övertagits av

Hans Jacobsson Bagge båtekarl

1669–81 M1678 1 tomt Gustavi tomtöreslängd 1674–81

Var han måg till Lars Ersson klädemakare?

Hans far *Jacob Bagge* redovisas 9.38. Den 1.4.1684 hade Hans Jacobsson arvdelning med sina syskon *Nils Jacobsson Bagge*, *borgmästare i Borås*, *Gunla Jacobsdotter* g. *Anders Håkansson* och ”Myrmans Kerstin” d.v.s. *Kerstin Jacobsdotter* gift 1. *Måns Remmare* (= *Måns Prins*) 2. *kapten Johan Myrman*.

Följande omdöme fick Hans Jacobsson Bagge den 14.5.1691 som påtänkt cautionist för *provi-antmästare Carl Sjöberg*: ”Hans Jacobsson Bagge är en man av ringare villkor, vilken fuller äger ett efter sitt stånd torftigt trähus på i staden liggande grund men som är graverat med barnepeningar; den övriga hans egendom är ej långt tillsträckande.”

Båtskepparen Hans Bagge begravdes den 3.2.1692. Det framgick av rådhusrättens protokoll den 11.3.1692 och av bouppteckningen (Gbg bou 1692:328 ff), att sonen *Jacob Hansson Giöterberg* hade lånat 50 d smt av grannen svarvaren Thomas Jacobsson till faderns begravning. Jacob Hanssons helbroder var död, halvsystem hette *Anna*. Styvmoder var *änkan Annika Börgesdotter*.

Gårdsbrevet, som hade varit pantat för tvenne par skor, hade inlösts hos *mäster Henrik skomakare*. I strömbåten hade *Albrecht von Akern* pretention på 150 d smt och *Börge Andersson Bohm* på 45 d smt.

Den 11.3.1692 transporterades sal Hans Jacobsson Baggens gård till grannen *mäster Thomas Jacobsson* för 120 rdr kurant.

Brodern borgmästare Nils Jacobsson (Bagge) i Borås omtalas på ett ställe i bouppteckningen.

Thomas Jacobsson Finne svarvare [stamfar till sl. Aschengren]

1661–62: 1666–81

M1678 ½ tomt

Gustavi tomtöreslängd 1670–81 (1.2.1675, 1685 1½ tomt)

Eftersom Thomas Jacobssons hustru hette Maria Larsdotter var han högst sannolikt måg till Lars Ersson klädemakare. Enligt resolutionsboken anklagades Thomas svarvare den 23.1.1671 ”för att hava en lösker piga från tre veckor efter Michaelii dag i nästförflutne år allt in till nu, emot senatens edict”. Thomas svarvare förmenade sig icke kunna förstå ett sådant edikt gälla om en sådan person, ”som haver tjänt här i staden och sedan för sitt giftermåls skull med en guarnisonssoldat sig här uppehållit in till dess det nu andra gången för dem är lyst wordet”.

Thomas svarvare begravdes den 16.8.1696. Enligt tomtöreslängden ägde han då 2 tomter. Bouppteckningen företogs först 1704 (Gbg bou 1704:208) och upptar hus och tomter på Smedjegatan värderade till 790 d smt. 1707 avled även *änkan Maria Larsdotter* (Gbg bou 1707: 215). Sonen *hovrättskommisarien Jacob Aschengren* var vid den tidpunkten död. Hans änka *Elisabeth Bure* bodde i Stockholm. Dottern *Annika Aschengren*, gift med *fältskären Jacob Lundberg*, var bosatt i Växjö. Närvarande vid bouppteckningen var sonen blockmakaren Lars Aschengren samt döttrarna Kerstin Aschengren, änka efter löjtnant Lorens Behm och Brita Aschengren, gift med kopparslagare Daniel Wimmer. Under åren därefter fick magistraten upprepade gånger mana syskonen till enighet om arvet. Avsikten var att hörngården skulle bebos av Daniel Wimmer och hans hustru medan den andra gården skulle uthyras. Nu inträffade på grund av syskonens oenighet det fatala, att Lars Aschengren hyrde ut den till *besökaren Johan Strutz* medan Daniel Wimmer samtidigt uthyrde den till *perukmakaren Claude Souchon*. Båda hyresmännen led risk att bli husvilla, eftersom de sagt upp sina tidigare bostäder. Lars Aschengrens hyresöverenskommelse förklarades giltig, eftersom den var äldst, han hade försträckt pengar till föräldrarnas begravningar och i för-

väg hade meddelat syskonen om sin plan att hyra ut gården. Båda tomterna står till en början skrivna på kopparslagaren Wimmer.

Wimmers gårdsandel uppbjöds den 19.8.1707 av svågern Lars Aschengren på grund av ett lån till honom och hans hustru Brita.

1710 var hörntomten, som i bouppteckningen 1707 hade värderats med därpå stående hus till 540 d smt, skriven på Daniel Wimmer medan den andra tomten (med husen 1707 värderade till 460 d smt) hade övertagits av blockmakare Lars Aschengren, som skulle komma att behålla den t.o.m. 1724. Den kallas i tomtöreslängderna för Lars Aschengrens ödetomt eller för hans obebyggda tomt.

För skuldfordringar tilldömde rätten Daniel Wimmers hörntomt till *Sebastian Tham, Lars Bergsten* och *handlaren Johan Kierulf* och dessa sålde den till Wilhelm Bruce, uppbud 19.9.1710, fasta 9.2.1711. Bruces tomt värderades 1715 till d smt 150. huset till hela 1 360 d smt och lösöret till 1 000 d smt. Hustrun angavs 1717 heta Catharina Båthman: i kontribution betalade vardera maken 12 d smt. Den inneboende *magister Runnvalls* lösöre taxerades 1715 200 d smt. Han anges 1717 tillhöra generalmajor Essens regemente ”i Uddevalla”.

Tomtöreslängden 1720 talar om Wilhelm Bruces änkas gård. 1721 hade den till ägare änkans nye man bokhållare Anders Tierstedt. 1722 hade den övertagits av handlanden Sigbrand Rosenbusch (döpt 9.1.1687, begr. 21.1.1742). Rosenbusch hade erhållit burskap som handlare 19.3.1716 och valdes till rådman 10.12.1736 efter *Fredrik Krantz*.

Den 24.6.1724 besvärade sig Sigbrand Rosenbusch över att han hade stor olägenhet av att Lars Aschengrens ödetomt, som gränsade till hans egen gård, ej var bebyggd. Aschengren hade lagt någon sten på gatan, som gjorde att rännstenen blev tilltäppt. Maria Palmborg, som representerade sin sjuke man Lars Aschengren, svarade, att tomten nog skulle ha blivit bebyggd om inte Lars Aschengren hade hindrats av kriget och av medellöshet på grund av att kronan var skyldig honom pengar. Hennes mans barn i första äktenskapet med Susanna Kloot (enligt bou 1706:355 döttrar *Maria, Annika* och *Brita Aschengren*) skulle nog komma att ha nytta av tomten, varför man nu fraktat dit sten och beställt timmer. Stenen skulle ha lagts på ödetomten, om inte Rosenbusch självrådigt hade rivit ned planket mellan tomterna och på ödetomten uppfört ett stall och en svinstia och andra skjul, varigenom tomten blivit helt uppfylld med orenlighet. En källare, som fanns där skulle numera ej kunna synas. Lars Aschenberg hade redan den 5.9.1721 erhållit magistratens order att bebygga ödetomten ”med tjänliga och regulära hus”. Om han inte nu före nästkommande september hade bebyggt tomten med tjänliga hus åtminstone fram till gatan skulle tomten bli konfiskabel och tillfalla staden.

Redan 1725 står denna tomt skriven på Sigbrand Rosenbusch, som alltså nu ägde hela Thomas svarvares forna tomtområde.

När Sigbrand Rosenbusch år 1742 avled översteg skulderna tillgångarna med 6 000 d smt. Han efterlämnade hus och gård i hörnet mellan Sill- och Smedjegatorna med gyllenlädertapeter i ett och bojtapeter i två rum värderad till 2.500 daler. Huset i hörnet av Sill- och Smedjegatorna upptogs redan i bou efter hans första hustru Elisabeth Cartmeijer (död i barnsäng 1722 och begr. 18.9. s.å., bou 15.7.1723) Hans änka Anna Barbara Liedberg var syster till rådman Hans Eriksson Liedberg i Lidköping. Hon behöll gården till 1752.

1753 omtalades gården som superkargören (Andreas Jürgen) Groens nyköpta obebyggda hörntomt och 1755 som herr superkargören Groens bodar. 1765 ägdes tomten av Svenska Ostindiska

Kompaniet. Sedan tyckes tomten åter ha delats, denna gång i enlighet med stadsplanen och ej, som fallet tycks ha varit på Wimmers och Lars Aschenbergs tid, i strid mot denna. På en och samma dag, nämligen den 7.3.1768 uppbjöd

1) avlidne trähandlare Jonas Ahlbergs änka Anna den 24.8.1767 en på Sillgatan intill dess gård (7.46) belägen tomt med åbyggnad (7.47), som Ahlberg i livstiden köpt av gamla Ostindiska Kompaniet för 700 d smt. Liksom 7.46 ärvdes tomten av makarna Ahlbergs dotter

Sara Maria Udéen.

2) trähandlare James Marschall en i hörnet av Smedjegatan och Sillgatan belägen tomt med hus, som han köpt för samma summa 700 d smt av samma säljare. Denna hörntomt (7.47–48) kallades 1790 handelsmannen Marschalls arvingars tomt och något år innan dess tomt med källare.

Tomterna 7.45–47 sägas 1800–07 tillhöra änkan Sara Maria Udéen.

Tomten 7.48 kallas under samma tid ”Handelsman Robert Marschalls tomt med källare”.

Senare uppbud av 7.47

hökare Anders Hallgren	1.2.1813
underkonduktör Olof Lundberg	17.6.1833
tullvaktmästare Anders Johansson	25.4.1870

Senare uppbud av 7.48

hökerihandl W Hallgren	10.9.1832
------------------------	-----------

Se också 7.46.